

ГЛАС НАРОДА.

ЛИСТ ЗА НАРОДНЕ СТВАРИ, ПРИВРЕДУ, ПОУКУ И ЗАБАВУ.

„Глас народа“ излази сваке недеље на табаку. — Цена му је на годину 3 фор., на осам месеци 2 фор., на четир месеца 1 фор. аустр. вредн. — Дописи се шиљу уредништву а претплата и огласи администрацији „Гласа народа“ у Нови Сад. — Огласи наплаћују се од ретка оваких слова 5 нов. и 30 новчића за жиг сваки пут.

БРОЈ 28.

У НОВОМЕ САДУ, У НЕДЕЉУ 15. ЈУЛА 1873.

ГОДИНА III.

КАКО СТОЈЕ ДАНАС НАШЕ ЗАНАТЛИЈЕ?

На то питање ради смо данас, у овоме броју листу, коју да одговоримо. Питање ово за нас Србље јесте врло велико, јер је ред занатлија у овим крајевима доста голем на броју — на кад би среће било, да из дојакошњег чамила свога одјако на боље окрене, могло би бити сила добра народу нашем.

А данас сви разборити људи припознају, да се никоји народ не може умно подићи, док се најпре материјално не обрени, те тиме свој опстанак осигура. —

Занати су у нас Срба у овим крајевима (а не стоје боље ни у Србији) пошли у назад: било да узмеш, какви се још у нас раде, било пак, како се раде.

Туђин „с пентлом на леђи“ повздолази које одбуд, на мало помало преоте мах над Србима занатлијама, на рођеном им кућиншту и огњишту. Узмимо по томе на есан, које занате код нас туђин ради, а које-ли Срби; исто тако просудимо, већим делом како они раде, како-ли Срби: на ћемо се одмах уверити, да смо од њих далеко назаднији.

Ал, да не би који брат Србин занатлија зажалио на нас, што овако преко говоримо — велимо му: да ми говоримо ово у опште, погледом на свеколико наше занатлијство. А знамо ми врло добро, да се и у нас налази појединце Срба занатлија, који могу радом и вредноћом, па и умом и разбором на поредо стати уз прве занатлије ма кога народа — само што су такви ретки.

Седи, драги читаоче, за час и за који, па се осврни мало по кући својој; ми мислимо за овај мах кућу нашег занатлије, трговца, научењака, чиновника и т. д. а многу и побољу кућу ратарску. Што ти год у очи падне; чим се год на дому служиш — мал-не све то без разлике туђинска је рука начинила и твој драги новац у свој џеп стрпала, да ти данас сутра тиме, не дај боже, још о глави ради. Гледаш-ли по кујни посуђе, мотриш-ли на столу прибор, бациш-ли поглед по соби на дуваре, на прозоре; завириш-ли у долап од какве је материје од каквога-ли платна рубље ти; падне-л ти у очи кућни намештај и остало покућанство — шта видиш и разбираш? Видиш, на

голему жалост своју и нашу, да је већим делом све то туђин фабричар, па још у далеком свету зготовио; да је туђин занатлија у свом „верштату“ начинио: једном речи да ти је готово све у кујни, у соби, у дворани и т. д. куповно. Туђин донео — туђин своју привреду за то и однео!..

„У данашњем свету и веку — паметују надри-мудрице — радња и привреда не зна за народност; сваг гледа, где ће што боље а јефтиније купити и набавити, па ма то било, што но реч, и од црног Циганина, Турчина и хорјатина: конкуренција данас диже рад и вредноћу!“..

Јесте, ово мудријашење имало би неке с налица истине, кад се данас не би већма него-ли игда питало и разбирало: шта си и од чије си крви и племена? другим речма: кад би данас то све једно било, а био ти Турчин а Србин, а Немац а Маџарина. Али данас је борба око опстанка народа на божијој земљи; као што сваки човек посебице по рођењу има право да живи и да напредује — тако исто и свака породица, и свако племе, и сваки народ, велики и мали.

И по томе, где у једној земљи и држави живи народ једне лозе и племена, једне крви и колена — онде, да боме и сама конкуренција диже, ил треба да подстиче и диже, рад и вредноћу. Али, где у царству ил краљевству којем живе многи народи, сваг свој језик говорити, сваг своју драгу народност чувајући и негујући — у томе царству, у тој краљевини иште се (и без тога не може бити) да и међународно такмачење буде будилник, да подстиче и одушевљава радника занатлију на рад, на унапређење у своме занату. Тако н. пр. Србин занатлија треба да гледа и пашти се, да у своме занату буде све бољи од бољег; где с туђином дође на поредо — ако га свуде и не остави у занату за собом, а оно бар да може с њиме у свако доба и на сваком месту конкуренцију издржати.

Србин-занатлија треба да буде увек Србин: да српство љуби осим свега, и да се дичи и поноси својим српским именом и језиком, као што су наши стари чинили.

Србин занатлија треба да је способен у занату и вредан на раду; да се не стиди свога заната, већ баш на против да на свој занат тако држи, као ма који „господин човек“ на своје господство — јер ко од свога поштенога труда и рада живи па не мора ником да клања, тај је слободан човек, а вредан занатлија то је довека.

Поређавши овако ове горње мисли — де да се вратимо сад опет на горње питање: како стоје данас наше занатлије?

Кад се год овако запитамо, прво нам пада у очи данашње растројство у свеколикоме занатлијству у земљама овим, где Срби живе.

Нови закон за радиности и занате потрпо је старе цехове; међу самајстори нема дакле више никакве свезе, да их побуђује на заједничко унапређивање једнога и другог заната.

Слобода радиности, слобода занатска настала је, а наше занатлије затекла је готово на оном истом месту, на ком су их нашле некад старинске уредбе и тешки окови цеховски, кад дођоше наши дедови и прадедови у ове крајеве. Још онда је у многочем за наше занатлије боље било, јер тадашње прве и најпробитачније занате терали су готово сами самцати Срби — „у свој левој Угарској.“

Од оно доба па до данас радиност је у велико напредовала: многи занати подигли су се до потпуне уметности и занатлије до правих уметника, вештака; многи занати данас се готово само машинама израђују, те и брже и јевтиније стају, а по томе и јевтинијом ценом на пазару пролазе; многе поредне струке занатске усавршене су и раде се данас као занати сваки за себе; а, што је најглавније, од мањих и већих „верштата“ произишле су од оно доба грдне фабрике, и тако даље — те по томе слобода рада и заната за оваке је прилике добро дошла.

Занати у Србаља, понављамо, остали су онако, како су били: многи се са свим запустили, не раде се више, нити се наш подмладак на те одаје; за многе се пак у нас још и не разбира.

А који се занати и раде, готово су исто тако прелазили и још прелазе с оца на сина, баш кано по неки наши мести парохије. Ако је мајстор имао сина, а није га могао дати на школе — он га је узео к себи за шегрта. „Кад већ мора шегртовати и робити, а оно боље код свог оца, него-л код туђина“ — тако се понајвише мудровало у нас. Је-ли пак који занатлија у бољем стању био, тај није ни помишљао, да сина свога да на занат: да га оправи буд у велику варош каквом вештаку мајстору, ил у коју тамо фабрику — него је обично слао сина на науку, био за то не био. И док је син понајвише тек „пролетео“ кроз школе — поштени иначе отац му занатлија материјално се убио. А да-л је од сина му, потоњег „господина“ веће хасне било и њему и

народу, него што би бити могло, да је какав велики занат изучио био — о томе овде сад ма и не питали.

И отуда је то, да је број заната по рифету у нас Срба готово исти и дан-данас, колики је био и пре сто година. Чизмари, ћурчије, сурсабови (абације), опанчари, папуџије, ковачи, колари, и још два три, што-ли — то су нам готово свиколки занати, које Србе раде и данас, као што су оци им и праоци радили. Где се иште иоле школе и науке, на пр. мало цртања за дундерина и столара, за неимара и зидара, ил мало хемије за фарбара и шеширџију, ил механике за бравара и справара (машинисту) — на те се занате у нас ретко ко, ил баш нико и не одаје. А зашто? Зато, што на занат иду или сирочад без оца и мајке, или деца цуке сиротиње, где је тугору слабо стало до школе, или, где родитељи немају откуд да дете своје у школу шаљу, све и да хоће.

Али, ваља к овим мислима, ради оправдања наших разборитијих занатлија још и то додати — да у нас, а баш ни у свеколикој овој царевини и краљевини до скоро није ни било таквих школа занатлијских.

Старинска намера држави била је готово до наших дана цигло та — да изучи и стече доста чиновника, адвоката и тима подобних. Једва у наше дане унапређена радиност по земљама у суседству, на пример у Немачкој и т. д. натера оне, којима је то дужност била, да подижу и реалне школе, а данас већ и занатлијске, и ратарске.

Јер, хоће-ли земља која да напредује; хоће-ли народ који да процвета — то је прво и прво потреба, да се подмладак народни школом просвећује да по времену нико, ил мало ко остане слеп код очију. Није књига и наука само за учењака и свештеника, него је она данас за свакога, ко хоће да буде како ваља за оно, што избере себи ради уживљења до послетка. —

Но дај да се још једном приберемо мало ближе к својој браћи Србима занатлијама.

Јесте, занатлијских школа за Србе занатлије у наши крајеви још нема. Занати су у нас, као што рекосмо, још једнако једни те једни. Просвета у нашем свету занатлијском зачала је. Ал овако дуже бити не може и не сме!

Па ко ће ту помоћи? Нико други, до опет сами Срби занатлије.

А како то? Ево како!

Наша пословица вели: сложна браћа граде руше; сложна браћа кућу теку, сложна браћа кућу граде — само слога спасти ће Србина.

Сложите се, Срби занатлије, у свакоме месту, где вас је више на броју, састанте се и склоните међу собом задругу занатлијску. На то вас и нови закон за радиност и занате упуђује. Где сте, као што нам је познато, досад већ склопили, утврдите је

и учврстите још и боље, те је сложно и братски унапређујте. — Као што данас не возе више путника, трговца и великог занатлију у даљни свет по еспап, „славне“ кириције бачке и банатске, него свет тај данас паром лети, муњом пише на све стране, за робу расписује и поручује — тако треба и наше занатлије без оклевања брзо напред да се убрзе. Ко за овим брзим током времена и рада заостане — тај пропада; с њиме пропада и народ, у ком пониче! А не дај боже, да до тога дође код Срба занатлија — у нас.

Браћа наша занатлије на многи мести и би, и радо би хтели — само ретко је где човека књижевнога да им буде у томе на руци. А без тога засад не иде. Ми би могли овом приликом навести по имену и место и људе, где од тројице адвоката (а то су тамо једина српска интелигенција) ни један не хтеде да се прими и напише задрузи занатлијској само молбеницу, којом ће правила своја да оправи влади на потврђење; на другом опет месту знамо, где се свештеник један „слатко“ насмејао, кад му занатлије понудише да им као старешује — али за сад ћемо то прећутати.

Кад неће, ко би могао и требао — а оно нека прегне омладина, нарочито српски народни учитељи; као што су и доиста, готово свима нашим дојакосњим задругама занатлијским учитељи из почасте бележници.

Те задруге занатлијске по местима појединим, ваља по томе да склопе савез међу собом, као што је била дојак велика „задруга Срба занатлија“, коју је министар истина укинуо, али се бивши главни одбор спрема, да је по закону на ново склопи.

Така заједница од задруга, или-ти одељења задружних, много ће моћи по времену. Само да буде лепе слоге и стрпљења. Подизаће она школе занатлијске; потпомагаће даровите занатлијске ученике (шегрте) и слати их у велике вароши, на различне велике занате; припремаће изложбе израђене робе и роботе занатлијске, једном речи: биће у свему на руци и на помоћи српскоме занатлијству у ови крајеви — бар до бољих и по нас сретнијих времена.

Данашњи нараштај занатлијски треба ту красну задаћу да отпочне — тој бољој будућности занатлијској да отвори двери. А од вајкада највећа је задруга била и биће, и највећа слава и хвала онима, који први устану и у чему пута проврче к добру и напретку до послетка.

И онда ће се дружије и повољније, и само собом моћи одговарати на питање, које стависмо на челу овоме чланку — боље и повољније, него-ли што се може дан данашњи.

Срби занатлије стајаће, ако не боље, а оно бар напоредо са занатлијама ма којег просвећенога и напреднога народа у свету.

Напред, дакле, Срби занатлије!

Омладино, браћо учитељи, буд'те им на помоћи.

— ја —

КО ДЕЦУ ВАСПИТАВА, ТРЕБА ДА ИХ ПОСМАТРА.

„Познај самог себе“ то је старо правило, па је ипак ново за свакога, који хоће себе да васпита; а човек опет може себе амо онда васпитати, ако пажљиво сам себе буде посматрао. „Познај своју децу“ то је преважно правило за све оне, који своју децу оће да васпитају онако како ваља; да би им то за руком пошло, пре свега је нужно, да их пажљиво мотре. Али наравно, да има велике разлике између посматрања и посматрања. Има људи, који пролазећи преко празних пустара, и поред песковитих морских обала ништа не виде; све им је празно и путо; а има људи који у сваком цветићу опажају језик, којим природа збори, а у сињем мртвом камењу пуно живота. Па као што један посматрач продире у саму суштину природе, и њу разуме, а други сто пута пролази поред ње и ништа не опажа, до ли празне не исписане листине, — тако исто и од васпитача, био то отац, мати или учитељ, један провиди дете скроз, као да је од стакла, дочим је другом васпитачу дечија природа књига са седам печата.

Право посматрање то није својство, с којим се човек роди, већ то се мора да учи дугим вежбањем. Ту ћеш наићи на ситнице, које гдекоји не опаже, а други их тешко опажају; неким се опет чине тако незнатне да неће ни најмање времена ни стрпљивости да на њих жртвују. Но то баш показује, да не уму посматрати. Јер ово ваља добро запамтити: Најмање ствари су при васпитању од највеће важности. Из оних разних малених појава, које пажљиви васпитач у дечијем животу опажа, састави он себи целу нарав и ћуд свога питомца. Наравно да има и таквих, који не налазе за вредно, занимати се са таким ситнаријама, а то су људи, који имају саобраћаја са тако званим „великим светом“, и који сваког васпитача, који на разне ситнице у детета мотри, називају педантом и ценидлаком, а овамо и не помишљају, да такви називи вредним васпитачима баш на част служе.

Али често се васпитачима слабо захвали на њиховом савесном посматрању поменутих ситница у деце. Неко ћаче већ више пута није доносило у школу ствари, што су му за писање биле нужне; за то га је учитељ послао кући, да исте ствари одма донесе. Оцу детињем то се није допало, нити му је ишло у главу, зашто да његов син мора ићи кући по ствари, те вели у писму међу осталим и ово: „Ја доиста не увиђам, зашто да се мој син због таквих тричарија из школе кући шаље.“ Верујемо, да сиромаш, не увиђа; јер није себи никад дао труда, да пази на свога сина и да га мотри. Ко тако говори, као тај отац, тај у васпитању своје деце неће бити берићетан; тај спада међу оне људе, који све терају на високо, који су над свим „багателама узвишени.“ Ту нам пада на ум приповетка о оном јакачу, који није марио за то, што је коњу испео ексерчић из потковице, те кад

ова коњу спаде, а коњ због тога подбије ногу и не могаше касати, јахач паде разбојницима шака — и то све због оног тричавог ексерчића, јер није помишљао, да се из малог узрока велико зло може изродити.

Често деца оће да обману или преваре у врло незнатним стварима, на које многи толико и не пазе, а и ако приметите, они уживају и радују се, како им је дете „досетљиво“, „брстро“ и „паметно“, и т. д. а не мисле ни издалека, да такве „мајушне“ обмане и „сићушне“ лажи буду узрок сваковрсним великим обманама и крупним лажима, које могу свршити са банкротством у имању и поштењу и најпосле у — аришту. Приповедају за једног зликовца, који је под вешалама стајао и већ штрафгу о врату имао, да је још и у том тренутку својој матери уво одривао. Тај зликовац је још као дете имао ту „невину пасију“, да је својој матери доносио разне ситнарије, као игле, дугмад и тако даље; а матери никад није на ум долазило, да одвиене свога сина од те „безазлене“ наваде и навике, за такве ситнице није она имала очију, јер није наравно мислила, шта се све из тога може излећи. Немачка пословица вели: „Mit Kleinem fängt man an, mit Grosem hört man auf“, а то ће рећи: Са малим се стварима почиње, а са великим свршује.

Ваља знати, да се деца у разним приликама и под разним утисцима разно показују. Кад дете види и зна, да га родитељи или учитељи гледе, онда ће неке своје наваде скривати, а друге ће хотимице износити на видик; а кад зна да га нико не мотри па кад се игра са својим друговима, браћом или сестрама, онда се оно сасвим по својој вољи разбашкари и ту се показује његова права нарав. Треба само мотрити на децу каква су у школи, а после, какви су кад се трљају или лоптају по авлији или по портама, или кад гимнастику. Ту више нема оне стеге као у школи, па с тога се том приликом најбоље и види њихова буд, њихове страсти и т. д., што се у школи не може тако опазити, јер тамо је у стегу, па не сме.

(Свршиће се.)

СЛИКЕ ИЗ ПРИРОДЕ.

П а с.

(Наставак.)

„Од свију паса најсавршенија је пудла; на њу се односи све, што се збори о уму и доброј праву псећој.“

„Телесни склоп код паса тако је својствен, да га неје могућно ни верно насликати, нити направити од његове коже верну слику. Његове нравствене особине без сумње сумного савршеније него ли код свију остали сисаваца. Ни о каквој другој животињи не велимо тако често, да јој не достаје само језик човеков; до сада ни један сисавац није тако често и у сликама од сваке руке смешан као пас; ни о је-

дној животињи нема тако много прича, које сведоче његову поимљивост, намет, памтење, уображење или шта више и нравствене каквоће, као на прилику: верност, благодарност, пажљивост, необична љубав господару, трпељивост кад се деца с њиме играју, беснило, страховита мржња наспрам непријатеља свога господара и т. д.; с тога ваљда ни једну животињу неупоређују тако као псето с човеком. Има сијасет прича и поука како ваља псето обучити — дресирати —, и како је то веома лако. Пас се може научити да игра, да лупа у добош, да иде по конопцу, да стражари, да пуца из пиштоља, да вуче колица; оно зна ноте, бројеве, карте, писмена, скида човеку с главе капу; донесе пануче и као лакеј жури се да скине обућу и панталоне; псето разуме говор очију и покрете, и још много и много друго.

„Псето је такође налик на човека и својим мазењем, хитрином, завишћу, гњевом, лукавством, тврдоћом, облагорношћу, мржњом, умилношћу, лакомишћењем, па онда што хоће и мало да украде, да се битанци, хоће свакоме да се улагује и тако даље. Пазар црве, жукове, и рибе, и не хвале и не куде; друга је ствар псето: држе да њега ваља казнити и награђивати. Са његови умни и нравствени особина од њега праве себи сапутника на путу а друга у кући, сапутника у животу и искреног непријатеља; на његову љубав и преданост одговарају такође љубављу и преданошћу; њега посађују за собом за сто, дају му шта више места у постељи; њега хране, брижљиво се брину о њему, ако се разболе одмах дај лекара, заједно су невесели с њиме, плачу, кад оно умре, па кад што и споменик му подигну.“

„Ни једно псето није потпуно налик једно на друго, ни по телесним, ни по нравственим особинама. Свако од њих има своје властите добре и рђаве особине. Често пси представљају крајње супротности, тако да су показто својим госпођама неисцрпљиво врело за разговор „у друштву“. Свак држи, е је његово нашче кудеамо наметније. Па још ако ко почне да прича о обешечаљцима свога пса, онда ће ту свако псето бити богат материјал за карактеристику, а опет ако је псето имало још и разне „авантуре“ у животу, ето ти готов — животопис.

„Тек само слеп код очију не може да разликује у псету његове урођене особине од оних, које је добило приватним васпитањем. И још какве су разлике у једном истом соју. Свака на прилику, пудла има своје особине, настраности, загонетне црте; она већ много разуме и без говора. Она се само учи, подражава човеку, хоће да се учи, воле да игра, капризна је, показто уврти себи ма што у главу, па неће да се учи, прави којекакве будалаштине, дуго јој време, хоће да ради, љубопитна је и тако даље. Једне мрзе, друге — љубе; једне лако праштају, друге, — нигда. Оне могу да помажу једно другоме у нужди и опасности, могу да осећају сажалење, смеју се и пла-

чу, радују се у срећи, жале из љубави за изгубљеним господарем, гладују за тим и заборављају и на најљуће ране: оне равнају човека са собом и кад је он шњима задржавају своје нагоне. Пудла може да осећа стид, веома лепо зна простор и време, распознаје глас, звук, звона, кораке свога госе, речју она није полочовек, него је тако равно двојици и тројици људи. Тело своје употребљава тако лепо лако, све има готово што и човек, тек ипак му недостаје посљедна трећина.“

„Ми морамо узети, да је код разни паса селопума савршено различан и да један не прелази у други. На прилику код пудле склад ума неје такав као у птице, мопс мисли и хоће другаче, него ли јазавачки пас. Мопс је глуп, лењ, флегматичан; месарски је пас меланхоличан жесток, крвожедан, шницла је ватрена раздражљива саможива и може смртно да мрзи; пудла је вавек весела, вавек бадра свагда врло пријатан сабеседник, веле да подражава малом детету, кад год је хоћете, она је расположена игри и шали, она живи за вас свет и за све, док међутим шницла живи само за своју кућу, месарски за — животиње, јазавачки за — рупе, хрт — за трчање, булдог — за свога госу, птичар — за тиче. Тек само једина пудла дружи се са сваким — домаћом живином, с коњем, са себи равнима, са човеком с домаћином, с кућом коју марљиво чува, с водом из чије дубине радо вади камење, с тичама за којима скаче, да би их ухватила, с колима испод којих хоће врло често да иде. Догезаменују чувара, војника, убицу; они свале човека и удаве га. Хртови и берови замењују ловца, они су од природе за лов. Како их је лако навигнути на ловачки рог, како су то пажљиве на пуцањ из пушке, као и на сваки други ловачки знак. Како они она у длаку познају покрете и глас дивљачи, како се лако обучи ловачки пас да показује на нађењу животињу, — који ногу мора да подигне или пружа према ономе што је видио. Него до душе, многоме је и сама природа учи, баш све од човека не може научити, него многоме и сам. Али се пудла будкамо више да научити, код ње је све паметно, а од воље вам драге она може и да будали, пробајте само. Код свију родова паса превлађује природна побуда, у њој је — разум. Како бесно јури ловачко спето у лов; како неуморно трчи, сво задувано за дивљачом! Како подло облеће месарски пас, са усахнулим језиком и лукавим очима свиње и др. које преплашено бегају испред њих. Како грубо напада на њих, када се они разбегну којекуда; како су равнодушни њиховој пистици и болу, које им се канда и допада; како скаче ловачко псето на убијене тиче, а гоњено страсном жељом да их удави. Таке неблагородне, недостојне, гадне особине ви не ћете наћи код пудле, само ако неје размажена, ако су је оставили њезиној властитој природи. Пудла је сама по себи добра; ако је хрђава — рукотвор је човек.“

(Свршиће се.)

ШКОЛСКЕ НАРЕДБЕ.

IV.

О ШКОЛСКОЈ КЊИЖНИЦИ.

За даље образовање учитеља и школске деце, наредено је §. 29. нове уредбе за српске народне школе, да је дужна свака општина, да оснује школску књижницу, и да набавља препоручене књиге и стручне листове.

То препоручивање листова и књига оних, што ће вредне бити да у школску књижницу уђу, биће задаћа учитељских зборована; но пре свега има да се набаве све оне књиге, што су наведене у наставном плану и у наредби о учевној опреми, да су нужне за учитеље и за ученике у дневној и у повторној школи, којима ваља да се додају још ове оздо * означене.

Листови и књиге ове да се набављају као и друга учевна опрема из школске или општинске касе (§. 28.) а добиће се јефтиније ако се свака општина обрати своме епархијском школском одбору, а ови школском савету, те овај нареди, да се за све наједанпут погодба са дотичним писцима, уредништвима, и књижарама начини.

Што се тиче држања и употребљења ових књига и листова има се пазити следећуће:

За књижнице ове одговорни су школски управитељи а поглавито учитељи.

Учитељи чувају књиге и листове, држе их у реду, издају на читање и примају натраг.

Свака књига треба да се тврдо увори. На насловном листу треба на свакој да се напише или удари жиг, да припада књижници оне општине. Књиге држе се у школском орману под кључем.

Учитељ води о књигама тачан списак, у који се уведе свака књига са пуним насловом.

Исто тако води учитељ тачан списак и о издавању књига на читање.

Овај списак води се у засебној књизи или на засебним табацима, у њих се упише сав наслов од издате књиге, и дан, кад се изда, а подпише се својеручно онај, ко је однесе.

Учитељ треба да познаје садржај од свију књига у књижници, да би могао препоручити на читање, кад би ко шта читати желео.

Учитељ ће се старати, да се на читање дате књиге у своје време не повређено школској књижници врате, или да се о трошку онога, ко изгуби или оште-

* — О чувању здравља у женскиња и мале деце и о видању рана од Радивојевића 50 нов. — Радића, вођ у газдовању 1 фор. О гајењу пољских усева, све о шеници, гајење пернате живине, и живинарски лекар, све 4 за 1. фор. 50. нов. код писца; Бибића баштован 60. нов. — Ђорђевића Челар 35. нов. — Вукашиновића наука о бубарству и свиларству 50. нов. — Стојановића напутак како се сади шума 11 нов. — Ракинска кућа и златотворно село од Поповића 1. ф. — и листови: Тежак, Сељак, господарски лист, домаћи лекар, глас народа, учитељ, и школски лист, макар под прошлих година.

ти школској књијници набаве; а сваку књигу која се дуче изгуби дужан ће бити сам да нагнади, изузевши несрећу пожара, потопа, похаре, ил друго.

Местни школски одбор одредиће, хоће ли се давати књиге на читање бесплатно, или другче. Он ће одредити на колико ће сек времена књиге на читање давати, и одредиће у корист књијнице новчане казне, за оне, који узету књигу на време неврате.

Школски одбор ће сваке године по свршеном главном испиту у школи прегледати књијнице ове и уверити се, да ли су све књиге на броју, те тада ће имати сваки узету на читање књигу неизоставно да врати, а после може је опет на читање узети. —

Школски надзорници пазиће, да се ова наредба изврши, и имаће о стању ових књијница подносити извештај и нужне предлоге. (Наставиће се.)

БЕЛЕШКЕ О СВАЧЕМУ.

Штале најбоље се од заразе при редњи и помору стоке очисте карболском киселином (из апотеке). Помешај 1 лот карболске киселине у 4 оке воде. На том водом опери јасле и валове, виле и лопате, жвале и амове и прелиј њом сав патос и дуварове од заражених штала.

Кокоши и ваши. Ваши на кокошима најбоље се истребе ситно стученим сумпором, посипљући прашионом по кокоши, једном руком перје по њој подижући. Овим прашком могу се и пилићи посипати, а да им не шкоди, као што хоће да им шкоде други лекови што се од кокошијих вашију употребљују.

Чапља. О чапљама осведочено је, да грдно потру ситну рибу, и да нико не опустоши реке као чапља. По вас дан вреба и ждере, а зачудо је прождрљива, желудац у часу свари те у часу опет остане празан, за то је ваља требити, где год ко може; па како је врло мучно пушком тући, јер страшљива бежи из далека, то је најбоље вребати гњезда и затрти јаја. Неки је трују фосфором, подметајући га у мртву особито у шарању рибу, по прудови, где се чапље баве, али чувајући, да не би ко други на отров наишао.

Величина и старост воћака врло је различна. Највеће и најдуговечније од ових наших дрва то је кестен. За њ каже се: да сто година храсте, сто година држи се на снази, а сто година опада. Иза кестена долази крушка. Ова може да траје двеста година, а висином може највеће наше шумско дрво да домаши. Иза крушке долази орах. И овај уме да буде врло велики и преко сто година да траје. Јабука тешко да изађе више од пет хвата, а траје по седамдесет и осамдесет година. Вишња и шљива не изађе више од два и по до три хвата, а траје по двајест до двајест и пет година. Бадем, Кајсија и бресква не изађу више од два до два и по хвата, и трају више од петнајст до двајест година. — Све

ово каже се уопште, а по себи се разуме, да има свакојаких изузетака. — Што се тиче висине дебала, има их од земље па до првих грана четир до осам стопа. Дебла преко четир стопе висине рачунају се у висока; а дебљином има дебала до три стопе.

Садите орахе. Орах је једно од најлепших и најкориснијих дрва. Његов је лист лековит и његово је дрво скупоцено, а рода даје свако здраво орахово дрво за 10 до 15 и 20 % сваке године, а то је врло велики приход, ни једно семе са оноликог комада земље не може толико користи донети. Ја знам наших села, где су честити свештеници пре 18 година насадили порту око цреве орасима, 20 до 30 дрва, ораха, па данас вуче црева по три до четир стотине форината годишње од њих, а која је наша порта, где не би могло сила више орахова дрва стајати, те још и порту украсити. Исто тако су за насад ораха згодна и гробља, јер су ограђена као и порте, те се не краде ни потире, као на други места, ма да ни одо тога не страда орах, као друга воћка, јер позно доспева, и за зелен орах нико не мари, а кад почне зрети, иде брзо, те не треба ни чуварине за дуго.

Како се сади орах. Одбери плод најкрупнији и најједрији, и зарони у земљу одмах с јесени заједно са оном споља на њему заленом месном кором, и то за 1½ до 2 прета дубоко, а на оно место, где ћен, да ти за увек остане. Ради боље сигурности зарони по два, па кад изникну, а ти слабијега уништи, а јачега остави. Орахе не ваља садити на ближе него по 60 стопа једно од другог раздалеко. Како орах не подноси подгресивања, то се мора првих година пазити на сваки пунак, који би незгодно пошао, па одвалити га, да не израсте гране гуд нетреба.

Чудновата пацоловка. Где много пацова има, а није саветно отровом их требити препоручује неки патник ово: да се узме оладнивно буре, да се стави тумбе, и озго на отвореном дну повеже дебелом артијом, на артију стави пржене сланине, а низ буре наслони даска, да могу пацови доћи до сланине. Сланина да се понавља неколико пута, док се пацови намаме; а по томе; да се скине артија она, па у буре успе воде за 1 стопу високо, и на сред воде стави повећи камен али да вири из воде, па онда се опет артија повеже, али на среди да се просече накрст за колико може пацов пропасти, па опет изложити мало сланине. Чим сад дође пацов он пропадне кроз артију у воду и врштити на камену, на ту вику дође други, па и тај падне доле и отимљући се за оно суво место на камену вичу још већма; на коју вику дође још више и све више, тако, да их се по 50 до 100 за једну ноћ ухвати и подави.

ТРГОВИНА И ОБРТНОСТ.

Због нагле промене времена као да се цене жита знатно промењују. Тој промени цене да ће повода нарочно и та околност, да изгледи о жетви нису баш по свуда онаки, какви се пре кратког времена указиваше. Погласовима који нам, са много страна из наших крајева стижу, закључује се, да ће жетва већином барем спрема прошле године добро испасти. Банатске шенице да боме да неће бити онолико колико се у почетку очекивати могло, али зато су други крајеви баш шеницом обиљато награђени, те се према томе није бојати, да ће оскудице бар таке, какве се од краткога времена ишчекивати мождаше, у опште у житу бити неће. Радња се житна помиче знатно у напред.

На пештанској пијани од 16. о. м. ваљда небеше одавна веће живости у житној радњи, него прошле недеље. Довоза беше задоста, нуђење живо и непрекидно, а ни на кушце се немогаше пијачари тужити. Пролазило је највише **Изаишенице** за Септ. окт. Пазиле се нарочно на ц. ц. Ни **Раж** није ове недеље хрђаво пролазила, у неколико је задржала стару цену, али према изгледној живости у довозу, нуђењу и куповању даје изгледа на много бољу цену. **Зоби** је необично мало ове недеље прошло. Приписати је то нарочно маленом броју купаца, а и не најбољем довозу. **Реница**, је још најбоље пролазила. Друге врсте по непроменој цени.

Званичне белешке од 16. о. м.

Из Шеница за септ.-октобар 6. фор. 20. нов.

Раж 1 фор. 60 — 1 фор. 62. нов.

Реница 10³/₄ по мери. 10¹/₂

Банатска реница 9¹/₂

ПОДЛИСТАК.

Н А Ш Е. *)

Та наше то су горе,
Та наш је сваки крок,
И небо тамо горе,
И наш у њему бог.

У крви нек се гора,
Напоји, напије,
Та силна крви мора,
Да богу вапије.

Нек види бог озгоре,
Крвави земљин лик,
Да крвљу меће горе,
Куд гине мученик.

И да су наше горе,
И наш је сваки крок,
И небо тамо горе,
И наш у њему бог.

Па нек јунака силом
Са земље прогна враг,
Бесамртним ће крилом
Да прне у облак.

*) Ово је из књиге: Песме Лазе Костића, коју свакоме најтоплије препоручујемо, а може се добити у српској народној задружној штампарији у Новом Саду.

Снеба ће да се свети,
Да земски сврши бој,
Громовник ће му свети
Буздован дати свој.

Буздован суне плави
И севне божји гром,
А врага ће да смлави
Проваљен, паклен слом.

Под земљом можеш спати,
Под њом се враже кај,
Под њом ћемо ти дати,
Блаженство мир и рај.

Ал над њом наше горе,
И сваки над њом крок,
И наше небо горе,
И наш у њему бог.

Л. Костић.

Р А З Н О.

Колико има људи на свету? Број живећи људи на целом свету износи на 1¹/₂ милијард, ови говоре 3.064 језика, а 1.100 вероисповести. Једна четвртина деце која се роди, умре до 7 године, половина од људи до 47. Од 100 особа доживе од прилике њи шест шездесету годину. Од 500 људи једва 1 или 2 осамдесету годину доживе, а између 1000 једва један 100 година буде стар. Сваке године умру 33 милиона, дакле преко 90.000 на дан, 3.730 на сат, 60 у минути, а један у секунду. Пошто се преко године 42¹/₂ милиона роде, а само 33 милиона умру, то би кроз кратко време они 9¹/₂ милиона који годишње преостају тако поплавили земљу да се не би заранити могли, за то природа и догађаји долазе у помоћ те тако које разне прилећиве болести а које ратови потамане тај сувишак. Ево примера како рат покоси силно људство. У рату измеђ Аустрије и Пруске овако су губитци стајали:

Код Кенигсгреца је пало Аустрији 30.000, Пруса је пало 10.000. Затим у француско-пруском рату, пало је у три главне битке, и то: код Гравелота 14.000 Француза а 20.000 Немаца, код Седана, пало је Француза 14.000 а Немаца 10.000. Сад колико је још за време осталог рата пало, то овде и неспомињемо.

Против мишева и пацева. Економске новине јављају како је неки американски економ нашао да се пацери и мишеви гнусе биљке, коју код нас зову „дивља митвица.“ С тога је добро помешати жито како у амбаровима тако и на пољу са том травом те ће штета од мишева мања да буде.

И оно што је зло има своју добру страну. Неки је економ приметно да мишеви на које се данас са свих страна туже због штете, што је чине по њивама, радо једу прве од разних шкочљивих буба и лептирова, за које се зна да су у стању грдно штету да нанесу. Ако је то истина, јер су мишеви глодари као и зечеви те се хране биљном храном, онда им се штета коју сами граде неће уписивати у при грех, јер смо уверени да први буба и лептирова наносе стоструку штету ако се чим год не тамане.

По Хрватској и Штајерској било је последњих дана велике туче.

Неке бечке економске новине јављају да се на светској изложби највећма допадају свиње сремске пасме од свију других пасасама. Те је свиње послао неки економ из Шопрона, тешке су 650, 676 и 688 фунти а немају више од 3 године. Веле да се Мађари фале, како је то мађарска пасма.

Руска влада гради са највећом журношћу жељезнице. Најновија пруга ићи ће у Сибирију, друга пруга у Урал. Све те и још друге пруге изнеће у дужину 4000 енг. миља. (Енглеска миља траје четврт часа.)

Позоришта у Јевропи. По најновијем бројању имаде у Јевропи 1507 позоришта. По земљама се тај број овако дели: у Италији на 26½ милијуна становника 348 поз., у Француској на 36½ мил. стан. 337 поз., у Немачкој на 41 м. ст., 191 поз., у Шпанији на 16 м. ст. 160 поз., у Аустро-Угарској на 36 м. ст. 152 п., у Инглеској на 32 м. ст. 150 п., у Русији на 70 м. ст. 44 п. (једна руска статистика вели 142 поз.) Остале земље броје у скупа 125 позоришта.

ШТА БИВА ПО СВЕТУ.

— По новинама се разноси вест, да ће српска београдска влада поставити свог заступника у Бечу.

— Председник министарства београдског госп. Ј. Ристић отишао је како се вели у кунке на одмор, а професор београдске велике школе, др. Јосиф Панчић, отпутовао је ових дана у Црну Гору, да је проучава у погледу природословном.

— Мађарски министар трговине и обрта изаслао је неку комисију да се проуче и регулишу воде у јужној Угарској. Та ће комисија сада одмах да се лати посла, те ће регулисати Бегеј и Тамиш.

— Бечке новине јављају да ће у Београд ових дана стићи писмо турске владе, у ком се јавља, да се Србији уступа Зворник и Сакар. Што је право и богу је драго!

— У Пешт. Будиму ће се подићи државним трошком чивутска богословија. Влада је била намерна да се у тој богословији предаје језиком час немачким час мађарским, кад ал ових дана почеше неки бољи чивутски писци писати и доказивати, да у тој чивутској богословији ваља да влада чисто мађарски народни дух! — Па сад реците, да мађарски народ није сретан, пресретан, кад се у њега претапа чак и „избран“ народ!

— Чувени јунак херцеговачки, Лука Вукаловић, разболео се јако у Русији и држе да ће тешко преболети.

— Кукавни босански Срби непрестано пребегавају амо. Муштафа, валипаша босански издаје писма на неке одличне босанске Србе те их позива да се дома врате обричући им, да им се никаква квара учинити неће. — Кад би се само турској речи веровати могло!

— Пронесе се гласови да се Грци на острву Криту буне, јер намесник султанов хоће порез и од оне године, кад су Грци устали били на оружје. — Тако се исто вели да је у Албанији дошло већ до крви.

— У Земуну је власт претресала кућу Милоша Грабовачког, две српске школе, станове учитеља Нешковића и Кузмановића и покупила је сва писма њихова.

— На овдашњој вел. срп. гимназији свршени су сви полугодишњи испити и испит зрелости. За испит се овај последњи пријавило њих 18, а после испита проглашени су свих 18 за зреле, да могу поћи на више научне школе.

— Дистриктским великим капетаном постао је г. Аркадије Обркнежевић, који је до сад био државни тужитељ код суда. —

— Помоћник је митрополиту, по деклараторији, најближи владика, а то је бачки. Патријарх Јосиф Рајачић избере себи за помоћника будимског владика Арсена, јер са бачким, Платоном, беше у завади. По што Стојковић на тај начин 10 година најсавесније отправљаше дужност митрополитског помоћника, изради Маширевић код владе, да он буде означен за таког, против воље патријарха Јосифа.

Године 1859. беше избор владике горњо-карловачког. Царски комесар, свечано обучен, дође у синодску зборницу, да преда владаочево писмо, па се онда повуче натраг у магистратску салу, чекајући изход синодског рада. За владика Горњој Крајини буде једногласно изабран Никанор Грујић. Изаслана би депутација од епископа, да то саопшти царскоме комесару. Овај изјави депутацији, да је жеља владаочева, да тамо за владика дође пређашњи митрополит београдски Петар. Синод на то избере Петра. Владика Платон даде глас за Грујића, и тим се замери влади. Петар изјави депутацији, да се само тако прима тога места, ако ће бити по реду најстарији владика. И то му би одобрено једногласно.

Године 1861 долазио је патријарх Јосиф болан преболан у сабор, да не би председавао Маширевић, као именовани помоћник, место „најближега“ бачког (Платона).

Патријарх Јосиф помирио се са владиком Платоном тек онда, по што је изашло царско писмо, на ком је према владаоцу потписан министар Шварценберг, да се влада не ће више мешати у избор и премештање владика.

Владике бачки, темишварски и вршачки, као богатији, додали су од својих доходака осталима, са мањим дохотком. Маширевић и Кећелац обрате се влади, без знања Платонова, те скину са својих дохода, па га наметну „неприкосновеном“ фонду, који — ако се не варамо — тад први пут бикоснут.

Године 1864. председавао је српском православном синоду у Карловцима — не патријарх Маширевић, него царски комесар, католик, генерал Филиповић.

Влада је за бачкога владика именовала Германа. За што се не изнесе и не штампа напред поменуто владаочево писмо о немешању у избор и премештање српских владика?

КЊИЖЕВНОСТ.

Честита и вредна књижара српска, браћа Јовановићи у Панчеву, издала је други део „Рачунице“ за народне школе, коју је израдио Сима А. Коњевић, народни учитељ. И овај је део израђен врло zgodно, лако, појмљиво и практично, те држимо да ће сваком, а поглавито народним учитељима бити веома zgodна помоћна књига и у добри час дошла. Може се добити у Панчеву код издаваоца, цена је малена, ако се неварамо тек 10 новчића.

О Г Л А С.

!!! НЕДАЈТЕ СЕ ВАРАТИ !!!

Неки Швајцерац и Бечлија нуду непрестано неку лечећу маст за уквару (киле) по 3 ф. 50. н. теглицу, и то без поштарине али они сами пишу да 2—3 и 4 теглице само онда помажу кад се од њи купи и подпасач за 8—12 ф. дакле само подпасач помаже? и тај би кошто 20—22 ф. а код Циглера имаде још бољи па само 4 фор. од најбоље врсте, **Фине Рукавице само 1 ф. 10.** код

3—3

Аугуста Циглера.

ВЛАСНИК „ЗАДРУГА ЗА СРПСКУ НАРОДНУ ШТАМПАРИЈУ“. — УРЕДНИК: Стеван В. Поповић.

Српска народна задружна штампарија у Новоме Саду 1873.